

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT PROCESS ON UNIVERSAL DESIGN OF TEMPLES IN AYUTTHAYA PROVINCE

พระมหาบรรณ ปณฺญารโ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phramahaban Panyatharo, Phra Udomsittinayok (Kamphol Khunnanggro),
Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: bunwatyai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสังฆาธิการ บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนและนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่ายในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขีระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิดรูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; อารยสถาปัตย์

Abstract

Objectives of this research article were to present the universal design model of the monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the qualitative research method. Data were collected from 25 key informants, purposefully selected from Personnel of the Provincial Office of Buddhism, community leaders, people, and scholars in Buddhist management. A structured interview was used and focus group discussions with 9 experts. The data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research results were as follows: 1. Universal design style of the monasteries In Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were found that: Model 1; Equality, equality was planned before the implementation of civil architecture management. Model 2; flexibility in use. Increasing the flexibility of the area within the monasteries. Model 3; Easy to use, easy to understand the development of technology that is suitable and easy to use in accessing objects within the monasteries. Model 4; Clear information, clear route signs, measurement plan, and zones were divided into proportional areas. Model 5; Hazard Prevention System. It is to put a sign for drivers to be beware of peoples' road crossing. Model 6; Require less force, using a sliding door instead of an open-close door. Model 7; Size and usable area suitable for access and utilization. The building has a smooth, non-slippery, even level floor, strong and ready to use.

Keywords: Model; Management; Universal Design

บทนำ

วัฒนธรรมถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากดินแดนต่าง ๆ มาสู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสมาชิกในชนชาตินั้น ๆ ร่วมกันสร้างขึ้นมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังคำกล่าวทางมานุษยวิทยาลึหนึ่งว่า ชนชาติ ที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Different People Different Culture) ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ ศึกษาใคร่รู้ใคร่เห็น ถึงความต่างต่างนั้น ๆ

เพื่อสร้างประสบการณ์ชีวิตของตนเองนอกเหนือจากการ เดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จึงเกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ Cultural Tourism (จิราวรรณ กาวิละ, 2544)

พระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2537) เป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งด้านกายภาพประวัติศาสตร์ และอารยธรรม มีโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรุ่งเรืองในอดีตและเมื่อสหประชาชาติ (UNESCO) ได้รับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาไว้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เป็นผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง (ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร, 2552)

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การบริหารวัดจึงมีทั้งการบริหารตามภารกิจของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนด ตลอดจนการบริหารวัดในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีอารยสถาปัตย์ (Universal Design) คือ การออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็น ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย เป็นแนวคิดการออกแบบสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม ที่ไม่ได้เน้นเพียงแต่คนพิการเท่านั้น รวมไปถึงผู้ป่วยที่ใช้รถเข็นวีลแชร์ เด็ก ผู้สูงอายุ หรือคนทุกช่วงวัยที่เป็นการออกแบบที่ไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกในการใช้งานและเข้าถึงได้ของทุกคน การให้ความสำคัญในการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักอารยสถาปัตย์นี้ โดยเฉพาะเพื่อคนพิการที่เป็นทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย ที่ต้องการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2560)

หลักการออกแบบที่เป็นอารยสถาปัตย์ หรือ Universal Design ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ความสะดวก ปลอดภัย เป็นธรรม ทั่วถึง และเท่าเทียมการออกแบบที่ก่อให้เกิดความไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย ไม่เป็นธรรม ไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียม ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในอดีต และปัจจุบันนั้น นอกจากจะเป็นการละเมิด และละเมิดสิทธิผู้พิการ ดำรงอาหารผ่านศึก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยพักฟื้นหรือผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง (รวมถึงสตรีมีครรภ์ และเด็กเล็กที่ยังต้องใช้รถเข็นเด็กด้วย) อันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลซึ่งขัดต่อทั้งกฏบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยเองแล้ว ยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของชาติในฐานะเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของโลกอีกด้วย ด้วยความสำคัญดังกล่าว อารยสถาปัตย์ถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่ทุกฝ่าย จะต้องดำเนินการด้านอารยสถาปัตย์ให้แล้วเสร็จ รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา จากเดิมที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์อยู่บ้างแล้ว พร้อมทั้งจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และผู้บริหารวัดยังมีแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกภายในวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากเขตโบราณสถาน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เพื่อศึกษากระบวนการ และเพื่อนำเสนอ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้ทราบถึงความสำคัญของปัญหาความไม่เพียงพอของอารยสถาปัตย์ดังที่กล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นแบบอย่างในแหล่งท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็ง (พรวิฑู คุ้มคชาภรณ์, 2557)

สภาพปัญหาเชิงพื้นที่พบว่า นโยบายหรือยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมหรือขีดความสามารถในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย เพราะแม้ว่าการท่องเที่ยวจะได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจจะนำมาซึ่งปัญหาหรือผลกระทบที่ตามมาด้วย ซึ่งนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวก็ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจต่อชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์จากการวิจัยในครั้งนี้ได้มีผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในเรื่องปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยมองว่ามีปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดจากการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยว (ธนภูมิ ปองเสงี่ยม และวราวิชต์ มัธยมบุรุษ, 2558) ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา ยังไม่มีความชัดเจน มีแต่แผนเชิงนโยบาย โดยไม่มีการตั้งกรรมการขึ้นมา ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ
- 2) คนส่วนใหญ่ที่มาค้าขายและทำธุรกิจ เป็นบุคคลภายนอกจังหวัด เพราะคนอยุธยาไม่อยู่อยุธยา เพราะไม่มีรายได้จึงจำเป็นต้องไปหารายได้ในจังหวัดอื่น และอาจจะมองได้ว่าบุคคลเกาะกับการหาผลประโยชน์ใกล้วัดโดยการค้าขาย
- 3) รายได้ส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ไม่ใช่ได้มาจากการที่สถานที่ท่องเที่ยวได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก
- 4) ไม่มีการให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความรู้ทางประวัติศาสตร์มากกว่าคนไทย เพราะอ่านก่อนเที่ยว
- 5) โครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา เช่น ถนน ไฟฟ้า ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว ทำให้ในพื้นที่สามารถสนับสนุนหรือตอบสนองต่อการท่องเที่ยวได้
- 6) ปัญหาขยะที่มีจำนวนมากขึ้น
- 7) การจราจรจะติดขัดมากในช่วงโม่งเร่งด่วน ทั้งนี้ รายงานการวิจัยได้เสนอแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบและเชิงบวกต่อชุมชน จากการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ประชาชน ภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนานโยบาย การท่องเที่ยวและสามารถลดผลกระทบทางสังคมได้ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้กับ 3 กลุ่มหลัก ในการพิจารณาและดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ 1) รัฐบาล 2) เอกชน และ 3) นักท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตาม โดยการพัฒนาหรือส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องทำไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยต้องลงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ส่วนการ เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมเพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้า นั้นจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมด้วย (กมลสร ฐานวิเศษ และมณิภัทร ไทรเมฆ, 2556)

ดังนั้น จากสถานการณ์การท่องเที่ยวระดับโลก วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอีกสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเลือกเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว เหตุนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล เพื่อให้วัดและ ศาสนสถานต่าง ๆ ได้มีการสร้างทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆรองรับสังคมผู้สูงวัย และ ส่งเสริมสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียม โดยสะดวก ปลอดภัย ทันสมัย เป็นธรรม ทัวถึง = เท่าเทียม ทัดเทียมนานาชาติประเทศไทย ตรงตามหลักการออกแบบที่เป็น Friendly Design คือ เป็นมิตรกับคนทั้งมวล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะ การเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคนประกอบด้วยกลุ่มเจ้าอาวาส หรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 วัด จากจำนวนทั้งสิ้น 497 ประกอบไปด้วย วัดใหญ่ชัยมงคล, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, วัดมเหยงคณ์, วัดสะตือ และ

วัดตะโก กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการ และกลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถาม และสนทนาให้ได้สาระสำคัญตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดกลาง โดยอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลหลั่งไหล (Flow) ออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยตนเองและระหว่างกลุ่มสมาชิกกลุ่มกับผู้ดำเนินการสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสารความหมายและลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า

รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใช้งานจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้

รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่าย ในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้การใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด

รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขีระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยกหรือระบบอัตโนมัติ ราวจับ ทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ

รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่ตีพอสสมควร

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใช้ราวจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้ รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่ายในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ การใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือ ติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขี่ยะมัดระวังการ ข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยก หรือระบบอัตโนมัติ ราวจับทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่ตีพอสสมควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี วิวรัลสุข (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) วัดในจังหวัดชลบุรีมีความพร้อม 6 ด้าน คือ ที่/ลานจอดรถ บันได/ทางเดิน ห้องน้ำ(สุขา) แก้วที่ น้ำ/อาสนะ ป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์ และอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยเฉพาะป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์อยู่ใน ระดับขาดแคลน จึงมีความต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการพัฒนาวัด ควรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ใคร อะไร เมื่อไหร่ อย่างไร และจากไหน (งบ) ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คำนึงถึงแนวคิด

เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และการออกแบบเพื่อทุกคน 3) แผนพัฒนาวัด เป็นแผนระยะสั้นหรือแผนเร่งด่วน ที่ควรเริ่มดำเนินการภายใน 1 ปี สิ่งที่ต้อง พัฒนาเป็นอันดับแรก คือ ป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์ ห้องน้ำ สุขา และบันได/ทางเดิน ผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ประชาชน พระสงฆ์/วัด และผู้นำชุมชน ที่มาของบโดยส่วนมากมาจากประชาชน หน่วยงานรัฐ และผู้นำ ชุมชน และ สิ่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีส่วนร่วมได้มาก คือ กำลังกาย และการ ประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ สามารถ ปรับเปลี่ยนได้ทุกรายการเพื่อดำเนินการให้ได้ภายใน 1 ปี หรืออย่างมากคือ 2-3 ปี หาไม่แล้ววัดอาจไม่ สามารถรองรับสังคมสูงวัยได้อย่างทันทั่วถึง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ชัยจันทร์ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษา universal design : หลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษาการออกแบบอาคารอาชีว บำบัด บ้านนันทภูมิ ปากเกร็ด นนทบุรี ผลการศึกษาได้งานออกแบบสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นแบบ 3 มิติ แบบทัศนียภาพ ที่เอื้ออำนวยต่อ นักศึกษาผู้พิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว ที่ใช้ รถเข็น กับบริบททางกายภาพของพื้นที่ในมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาค พายัพ เจ็ดยอด 8 งาน ที่ต้องทำออกแบบ ประกอบด้วย 1) โต๊ะเรียนทั่วไป มิติสัดส่วน 60 x 90 x 80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้องเรียน กว้าง 6.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 2) โต๊ะเรียน คอมพิวเตอร์มิติสัดส่วน 60 x 1.20 x .80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้อง คอมพิวเตอร์ กว้าง 8.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 3) โต๊ะเขียนแบบมิติสัดส่วน 60 x 120 x 80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้องเขียนแบบกว้าง 8.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 4) ห้องน้ำ ควรมีขนาด 1.60 x 2.20 x 2.60 เมตร 5) ลิฟต์สำหรับคนพิการ 2 แบบ ประกอบด้วย ลิฟต์ที่ติดตั้งติดกับราวข้างบันได มิติสัดส่วน 1.20 x 1.10 x 1.00 เมตร และ ลิฟต์แบบขึ้น และ ลงทางตรง จากข้างอาคารมิติสัดส่วน 1.20 x 1.10 x 1.00 เมตร 6) ที่จอดรถสำหรับ รับ-ส่งและการขึ้นอาคาร เรียนขนาด มิติสัดส่วน 2.50 x 2.50 เมตร 7) ทางเดินต่างระดับ กว้าง 1 เมตร และมีความสูงชันไม่เกิน 30 เซนติเมตร 8) ทางเดินสัญจรภายในกว้าง 1.20 เมตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติกาญจน์ แจ่มเสนาะ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษา โรงละครสยามนิรมิต และพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA ผลการศึกษาพบว่า จากการศึกษาครั้งนี้ ใช้ วิธีการสำรวจ สังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมี ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูล 12 บุคคลต่อกรณีศึกษา เพื่อมุ่งเน้นประเด็นปัญหาและอุปสรรคการใช้ งานสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์และโรงละคร เพื่อหา แนวทางการปรับปรุงและการออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับ ปัจจุบันและการใช้งาน ส่งเสริมการเข้าถึงเนื้อหาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคของทุกคน ให้เกิดความยั่งยืนต่อการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ตามวัตถุประสงค์ การจัดตั้งโครงการของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมูลนิธิอารยสถาปัตย์เพื่อคน

ทั้งหมด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 7 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า

รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใ้รารวจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้

รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่ายในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด

รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือ ติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขี่ระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน

รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยก หรือระบบอัตโนมัติ ราวจับ ทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ

รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่ตีพอสมควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาเถรสมาคมและปฏิบัติเหมือนกันทุกวัดในสังฆมณฑล
2. ควรมีการตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจโดยเฉพาะในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วางแผนการก่อสร้างหรือปรับปรุงสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมกับการเดินทางและการให้บริการสำหรับผู้พิการ เช่น การติดตั้งทางเท้าลาดหรือห้องน้ำสำหรับคนพิการ

2. สร้างโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจในเรื่องของ Universal Design ให้กับพระภิกษุสามเณร และบุคลากรภายในวัด ทั้งในและนอกองค์กร
3. สร้างชุมชนที่มีความตระหนักและเข้าใจในกฎหมายและข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้บริการแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ
4. รับประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับผู้พิการที่เพียงพอ
5. สร้างการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักให้กับประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับ Universal Design และความสำคัญของการให้บริการสำหรับผู้พิการ
6. สร้างการวัดผลและบำรุงรักษาระบบ Universal Design เพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการที่มีปัญหาได้ตามเวลา
7. สนับสนุนการศึกษาและสร้างโอกาสให้กับผู้พิการในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่เพิ่มคุณค่าในการทำงานและชีวิตประจำวัน
8. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้พิจารณา ผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ Universal Design เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวชี้วัดในการบริหารการจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลสร ฐานวิเศษ และมณิภัทร์ ไทรเมฆ. (2556). *การศึกษามลกระทบทางสังคมรอบอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจากนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- จิราวรรณ กาวิละ. (2544). *ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชุดิกาญจน์ แจ้งเสนาะ. (2561). การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษา โรงละครสยามนิรมิตและพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA (วิทยานิพนธ์เคหพัฒนามหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภูมิ ปองเสงี่ยม และวาร์ชต์ มัธยมบุรุษ. (2558). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารอารยธรรมศึกษาเชิง-สาละวิน, 6(2), 95-112.
- ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร. (2552). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พรวิฑู โคว์คชาภรณ์. (2557). อารยสถาปัตย์ (Universal Design). กรุงเทพฯ: สำนักงานวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- มนตรี วิวาทสุข. (2562). การพัฒนาวัดเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจังหวัดชลบุรี ระยะที่ 1 (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2537). ความสำคัญของกรุงศรีอยุธยา. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://shorturl.asia/1vDyM>
- ศุภชัย ชัยจันทร์. (2556). การศึกษา universal design : หลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษาการออกแบบอาคารอาศัยบัวบัด บ้านนนทภูมิ ปากเกร็ด นนทบุรี. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12, : พ.ศ. 2560 – 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.